

VÄSTGÖTARÖTTER

FÖR FORSKNING I OCH OM VÄSTERGÖTLAND



En doft av franska revolutionen

Axel von Fersens okända barn

Av Örjan Hill, Varnum

Om man skall nämna en svensk person som hade samröre med franska revolutionen i slutet av 1700-talet, väljer nog de flesta Axel von Fersen d y. Förutom att greve Fersen hade ett kärleksförhållande till franska drottningen Marie-Antoinette, var han en av männen bakom den franska kungafamilijs misslyckade landsflykt, som slutade i Varennes en sommarnatt 1791.

Egendomligt nog, och som en doft av franska revolutionen, fanns det i Ulricehamnsbygden på 1850-talet två personer, som enligt ryktena var Axel von Fersens illegitima barn. De hette Patric Georg O'Konor och Charlotte Forsberg. Den gamle löjtnanten O'Konor bodde på Ågårdens säteri i Varnum mellan 1855 och 1857. Han levde sedan tre år på Almenäs nära Borås, innan han flyttade till Uppland 1860.

Änkegrevinnan Charlotte Forsberg flyttade enligt kyrkoböckerna från Stockholm till Limmareds säteri 1854, där hon bodde ett år. Därefter vistades hon på Stora Bystad i Gällstad till 1862, varefter hon bosatte sig på Hofsnäs, där hon avled 1874. Charlotte Forsberg var änka efter greve Carl Sparre, som var född på Torpa sätesgård i Länghem, men som hade gjort karriär i Norrland och i Stockholm.

Ett märkligt sammanträffande är att O'Konors egendom Ågården i många år hade ägts och bebotts av Carl Sparres syster Eleonore och att O'Konor köpte gården av hennes arvingar.

Patric Georg O'Konor

Ågårdens säteri i Varnum försåldes på en auktion fredagen den 24 augusti klockan 12 på dagen. Den högstbjudande var den gåtfulle främligen Patric Georg O'Konor, som närmast kom från säteriet Långbro i Vårdinge utanför Stockholm. O'Konor var omspunnen av ett romantiskt skimmer, främst på grund av berättelserna om sin börd. Enligt både honom själv och allmän mening var han son av greve Axel von Fersen och franska drottningen Marie-Antoinette.

O'Konor synes själv ha varit övertygad om sin härstamning och han saknade inte skäl för sin övertygelse. Enligt gammal släkttradition fördes han som barn omkring sekelskiftet 1800 från utlandet till Sverige av Fersen och försörjdes sedan av fersenska familjen med hjälp av pengar, som kom från Frankrike av okänd hand. Befintligt källmaterial, t ex gamla dagboksanteckningar, stöder denna tradition.

Det berättas vidare att Axel von Fersen var mycket hemlighetsfull beträffande gossen. Han talade inte om för någon, inte ens för sina syskon, vem den lille pojken var. Ett rykte började uppstå, att det var Fersens egen son. Och eftersom man visste att Fersen hade levt i närmare förhållanden med Marie-Antoinette, låg det nära till hands att tro att hon var modern.

En födelseattest visade att Patric Georg O'Konor var född den 3 september 1797 i Paris. Denna uppgift ifrågasattes (Marie-Antoinette avrättades ju 1793), men man lyckades inte förmå Fersen att röja pojkens verkliga identitet. Axel von Fersen mördades 1810. Den unge O'Konor togs då om hand av Fersens bror Fabian von Fersen och dennes maka Louise Piper, som båda misstänkte att de uppfostrade en drottningson. Denna tro överförde de på pojken.

O'Konor gjorde militär karriär och blev bl a konung Karl XIV Johans adjutant. Han gifte sig mot släktingarnas vilja 1829 med hovfröken Minette Stierncrona, som var systerdotter till Louise Piper. År 1830 tog O'Konor avsked från det militära, enligt uppgift som ett resultat av att han försökte duellera med konungen! Han levde sedan ett stilla familjeliv som lantbrukare, först på Malmviks säteri nära Drottningholms slott, sedan på Vilsta säteri utanför Eskilstuna.

Minette Stierncrona avled på Vilsta i lungsjukt 1840. O'Konor blev ensam med tre söner. Han lämnade Vilsta och bodde därefter på herrgårdarna Runstorp och Halleby i Östergötland och Långbro i Vårdinge, innan han av någon märklig anledning kom till Ågården i Varnum 1855.

Beträffande O'Konors personliga egenskaper vet man inte så mycket, men han lär ha varit både glad och trevlig om än temperamentsfull. Det är också känt att han var en stor djurvän. Han hade bl a en grann papegoja, som ilsket regerade över sin omgivning, men framför allt tyckte han om hästar.

När O'Konor kom till Varnum sommaren 1855 lärde han känna socknens dåvarande herreman, kapten Martin Williamsson på Skabo, senare boende på Boarp. Genom muntliga berättelser vet vi, att O'Konor ofta besökte Williamsson och att han då talade om sin märkliga börd. Han var fullt säker på att han var son av Fersen och Marie-Antoinette! O'Konor lär ha haft en del dyrbara föremål, som hade tillhört Fersen och Marie-Antoinette. Dessa brukade han dela ut inom sin vänkrets. Williamssons dotter Elise fick en blå bordsskiva och en spegel i bröllopspresent av O'Konor, när hon gifte sig 1859. Bordsskivan hade tillhört Fersen! Efter två år på Ågården flyttade O'Konor till Almenäs nära Borås. Även vistelsen på Almenäs blev kortvarig. Tre år senare sålde han denna gård och flyttade till Uppland. Han dog 1863 i Uppsala, där han också ligger begravd.

Dokumentet

Berättelsen om O'Konor är dock inte slut med hans död. Det fanns vid den tiden åtminstone en person, som visste vem O'Konor var. Som nämnts tog gossen O'Konor om hand av Fabian von Fersen och Louise Piper efter Axel von Fersens plötsliga död 1810. De kände inte pojkens identitet, men anade att han var son av Axel von Fersen och Marie-Antoinette. Så en dag omkring år 1834 kom ett sändebud till Louise Piper, som då hade varit änka många år. Budet hade med sig ett fyrsidigt, franskskrivet dokument rörande O'Konors börd. Bakom dokumentet stod två personer, skrivaren och "den gamle vännen". Dessa namngav O'Konors föräldrar och anförtrodde Louise Piper hemligheten under villkoret att hon inte fick avslöja den till någon, så länge skrivaren och den gamle vännen levde.

Louise Piper höll ord. Hon dog 1849 utan att ha avslöjat något. Papperet kom sedan till hennes dotter Luisa von Fersen, gift Gyldenstolpe. Luisa Gyldenstolpe förolyckades 1879. Dokumentet kom därpå till hennes son, greve Gustaf F Gyldenstolpe. Efter dennes död 1919 togs dokumentet om hand av dottern Alice Trolle, vars son Eric Trolle så sent som 1971 lämnade till Kungliga Biblioteket i Stockholm. Därmed var innehållet offentligt, men det dröjde ända till 1988 innan dokumentet påträffades under turliga omständigheter.

O'Konors föräldrar var varken Fersen eller Marie-Antoinette, men det finns ingen anledning att bli besviken över dokumentets innehåll. Tvärtom är det en riktigt spännande historia som länge har legat dold i det gamla franskspråkiga dokumentet. De inblandade personerna tillhörde Fersens och Marie-Antoinettes innersta krets och var även huvudaktörer i den olyckliga flykten till Varennes i juni 1791. Enligt skrivaren av dokumentet och "den gamle vännen" var O'Konor oäkta son av Louis de Bouillé och Caroline de Montmorency.

Louis och Caroline

Louis de Bouillé var född 1769 och ogift vid tiden för berättelsen. Caroline de Matignon var född 1774 och sedan 1788 gift med hertig de Montmorency. Redan när Caroline var i femtonårsåldern hade hon och Louis kastat förväntansfulla blickar mot varandra. De är okänt när de träffade varandra första gången, men när de möttes i den tyska staden Aachen juli 1791, strax efter den misslyckade kungaflykten, hade de inte setts på över två år. Den omtalade kungaflykten organiserades av i första hand tre personer. Förutom Axel von Fersen deltog Carolines morfar, baron de Breteuil, och Louis' far, general de Bouillé i planerna. Flykten misslyckades. Fersen och Breteuil skyllde på Bouillé, som i sin tur skyllde på Fersen och framför allt Breteuil. En ovänskap mellan familjerna Bouillé och Breteuil uppstod och desto mer olämplig framstod den otillåtna kärleksaffären mellan generalens ogifte son Louis de Bouillé och baronens unga gifta dotterdotter Caroline de Montmorency.

Efter den dramatiska natten i Varennes samlades en mängd betydande personer i Aachen, där den svenske kungen Gustav III förgäves hade inväntat det franska kungaparet. Bland andra syntes flyktens organisatörer Axel von Fersen, baron de Breteuil med dotter och dotterdotter och general de Bouillé med son. **Gustav III kom sedan att planera en kontrarevolution mot Frankrike** i syfte att befria den franska kungafamiljen. Som ett led i planerna anställde han general Bouillé och dennes son Louis. Generalen skulle leda fälttåget och Louis blev Gustav III:s överadjutant.

Louis de Bouillé reste till Sverige för att diskutera med Gustav III, men planerna avbröts efter mordet på Gustav III i mars 1792. Louis var i Stockholm då skottet föll. Han har i sina memoarer berättat hur han en dag strax efter attentatet kallades till Gustav III:s sovrum. Louis höll kungens huvud medan kungen försäkrade honom att planerna för Frankrike stod kvar men med en viss försening.

Louis och Caroline möttes igen hösten 1792. Caroline var, enligt Louis, sällsynt vacker och tilldragande, men det skulle visa sig att hon även var både lättsinnig och egoistisk. Det förälskade paret återsågs i London i december 1796. Strax därpå blev Caroline gravid. Det var naturligtvis inte Carolines make utan Louis som var den blivande fadern. Det gjordes flera försök att dölja skandalen, bl a tillkallade Carolines mor en fransk kirurg för att fördriva fostret, men detta misslyckades. Louis var missnöjd med hanteringen av problemet, men han var alltför delaktig i historien för att kunna protestera.

Den 24 juni 1797 lämnade Caroline London tillsammans med sin mor för att dölja sin belägenhet och i hemlighet föda barnet någonstans. Genom dagboksanteckningar är det känt att Caroline och hennes mor befann sig i Paris, åtminstone i slutet av augusti 1797. Det måste ha varit under denna vistelse i Paris, som Caroline, precis som prästbetygen visade, födde en gosse den 3 september 1797! I december 1797 hade Caroline just lämnat Frankrike och anlänt till den tyska staden Emmerich vid Rhen, där hon slog sig ned med sin familj. Louis hoppades nu att få återförenas med Caroline och att få se det lilla barnet, men hans brev besvarades undvikande. Han bestämde sig för att bryta med Caroline.

Beträffande den lille gossen hade Carolines avsikt varit att lämna honom helt och hållet åt sitt öde. Endast genom hot om att offentliggöra allt hade Louis lyckats få henne att tala om var barnet befann sig, så att han kunde göra något för det.

Den gamle vännen

Louis de Bouillé blev sedermera blind och bodde många år i Paris. Det är högst troligt att det var Louis som var "den gamle vännen", som omnämndes i dokumentet. När han som en blind 60-åring bestämde sig för att avslöja hemligheten om O'Konor för Louise Piper behövde han en skrivare. Vem skrivaren var är okänt, men det tycks ha varit en bekant till Louise Piper.

Säkert var det också Louis de Bouillé som regelbundet skickade pengar till O'Konor i Sverige. På underliga

vägar hamnade alltså denne Patric Georg O'Konor på Ågården i Varnum, långt nere i Västergötland, år 1855. Den enda vettiga förklaringen till detta är kanske, att året dessförinnan hade Charlotte Forsberg flyttat till sjuhäradsbygden från Stockholm. Både O'Konor och Charlotte uppfattades av sin samtid som Axel von Fersens barn. Borde de inte ha känt till varandras existens? Det var kanske Charlotte som meddelade O'Konor att hennes svägerskas egendom Ågården var till salu.

Charlotte Forsberg får vi kanske återkomma till en annan gång. Avslutningsvis kan vi dock säga, att hon var betydligt mer förtegen om sin påstådda härkomst än O'Konor. Hon hade lovat sin mor att aldrig förråda något om sin far och det löftet höll hon, men enligt den sparreska släktrationen var hon en högt älskad dotter av riksmarskalken, greve Axel von Fersen.

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Artikeln tidigare publicerad i Ulricehamnsbygden och där finns utförliga källhänvisningar.

Mer om [Örjans Hills](#) forskning, [böcker](#) och föreläsningar hittar du på hans [hemsida](#)

Västgötarötter ges ut av / is published by



© Västgöta Genealogiska Förening

Redaktör / Editor
[Johan Schöld](#)